

לקחה טוב

התשס"ז

פרשת עקב

יצא לאור ע"י רשת מוסדות "טוב" בראשות הרב יוסף יגן שליט"א בעדיכת הרב מנשה צדקה שליט"א

7:53	הדלקת נרות שבת ניו יורק
9:22	מוצאי שבת
8:52	סוק"ש מג"א
9:28	סוק"ש גר"א
1:02	חצות

ברכה "אחותינו את היי לאלפי רבבה" היא אשר השפיעה עליה ללדת בני. אומר אפוא הכתוב שעל אף ש"ברוך תהיה מכל העמים" וכל העמים יברכוך בכל זאת עם ישראל יפיר וירבה ו"לא יהיה בך עקר ועקרה" דהיינו שלא תהיה התחשבות בחשש שמא יאמרו אומות העולם שהרבי נובע בזכות ברכתם.

(בינה לעתים)

"המסת הגדלת"
כל האלפא ביתא בזה הפסוק חוץ מב', רמז כי עוד יעשה פעם שנית נפלאות "כימי צאתך מארץ מצרים" (מיכה ז, טו). (בעה"ט)

"לא תירא מהם זכר תזכר וכו' המסות הגדולות אשר ראו עיניך וכו' כן יעשה וכו' לכל העמים אשר אתה ירא מפניהם וגם את הצרעה ישלח וכו' עד אבד הנשארים והנסתרים מפניך" (ז, כ-כא)

הנה בפרשת משפטים כתיב "ושלחתי את הצרעה לפניך וגירשה את החוי את הכנעני וכו'" וא"כ באמת כבר די בצרעה לבד לגרש את כל האומות מא"י ומדוע אפוא כתוב אצלנו "המסות הגדולות וכו' וגם את הצרעה"? אלא, יש ניסים גלויים ויש ניסים נסתרים שבשעתם אין אדם רואה אותם. והנפק"מ בזה הוא שבזמן שהניסים גלויים והכל רואים אותם – אין שום פחד ומורא דהכל רואים שה' הוא הנלחם להם, משא"כ כשהניסים נסתרים ואין שום איש רואה אותם בשעתם – יש עכ"פ מורא ופחד. והנה הצרעה היתה מן הניסים הנסתרים כי מי היה רואה אותה וידוע את מעשיה ובפרט לפי מה שאמרו חז"ל שהצרעה לא עברה את הירדן רק היתה עומדת מרחוק ומטלת בהם ארס. וזהו אפוא מה שאמר הכתוב: "לא תירא מהם" – כי מלבד הצרעה יהיו גם ניסים גלויים ואתה רואה אותם כמו במצרים שראו עיניך את המסות הגדולות ו"כן יעשה" גם עכשיו "לכל העמים אשר אתה ירא מפניהם", אולם ל"הנשארים והנסתרים מפניך" שאין אותה רואה אותם וירא מפניהם, גם מספיק ש"ישלח את הצרעה" עד אבדם ואין צורך בזה לניסים גלויים כיוון שבלאו הכי אין אתה ירא מהם כלל.

"ולא תביא תועבה אל ביתך" (ז, כו)
ר' לוי יצחק מברדיצ'וב היה אומר: אם אדם מניח לבעל גאווה להכנס לביתו, הרי הוא עובר על לאו של ולא תביא תועבה אל ביתך" שכן פסוק מפורש הוא (משלי ט"ז) תועבת ה' כל גבה לבי".

"ארץ חיטה ושעורה גפן תאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש" (ה, ח)

הנה בכל הז' מינים הזכירה תורה את הפירות עצמם: חטה, גפן, תאנה וכו' חוץ מזית שבו הזכירה תורה את היוצא ממנו "זית שמן", וטעמא בעי? ויש לפרש על פי הגמ' (הוריות יג) אמר ר"י כשם שהזית משכח לימוד של שבעים שנה, כך שמן זית משיב לימוד של שבעים שנה. וא"כ הזית עצמו אין בו שבת ארץ ישראל, ואדרבה, הוא משכח התלמוד, אבל שמן היוצא ממנו הוא משיב התלמוד וזהו השבח לארץ ישראל, ולכן בזית הזכיר "זית שמן".

(מהרש"א)

"ברוך תהיה מכל העמים לא יהיה בך עקר ועקרה ובבהמתך" (ז, יד)

יראה, כי לפי שאז"ל (ב"ר ס"י"ג) בטעם רבקה אמנו ע"ה למה נעקרה, שהיה מפני שברכו אותה לבן ובני ביתו (בראשית כ"ד, ס"ו) "אחותנו את היי לאלפי רבבה", שלא יאמרו תפילתנו עשתה פירות וכו'. על כן אמר כאן (פסוק י"ג) כי הוא ית' יברכך בריבוי הבנים ושכר פרי הבטן, ואפילו מפני "כל העמים" יבורכו כך, שיברכום על ריבוי זרעם. אבל אל תחוש, שבעבור ברכתם יגזור הא-ל ית' שיהיה בכך תחלה עקר ועקרה, כדי שלא יאמרו שבשביל ברכתם באה לכם ההשפעה ההיא בריבוי הבנים, ותצטרכו להתפלל עליה, ואז יתקיים בכך פסוק זה של "ואהבך וברכך וגו', כאשר היה ביצחק ע"ה, כי מיד יהיה לכם ריבוי הזרע, אלא שרצונו ית' שאפילו העמים יברכו אתכם. (כסף מזוקק וכסף נבחר למהר"ר אבי עזרי ובגדי אהרן).

(בינה לעתים – נחל קדומים)

"וברך פרי בטןך ופרי אדמתך" (ז, יג)

במדרש רבה מובא: מְקִיש פְּרֵי הַבֶּטֶן לְפָרֵי הָאֲדָמָה. מה פרי אדמתך צריכים עישור, אף פרי בטןך צריכים עישור – וזו המילה. וצ"ע, מה השייכות של מילה למעשר? מבאר רבי על "תורה תמימה" בספרו "תוספת ברכה" על פי הגמרא בנדרים ל"ב, ב בקהלת נאמר "החכמה תעוז לחכם מעשרה שליטים אשר היו בעיר" – החכמה תעוז לחכם – זו תשובה ומעשים טובים, ומעשרה שליטים – שתי עינים ושתי אזנים ושתי ידים ושתי רגלים וראש הגויה ופה. יוצא אפוא, שהמילה מקדשת אחד מעשרה שליטים, ובכך דומה המילה למעשר.

"ברוך תהיה מכל העמים לא יהיה בך עקר ועקרה" (ז, יד)

מצינו במדרש שלפיכך היתה רבקה עקרה, כדי שלא יאמרו אומות העולם כי ברכתם אשר

פנינים לפרשה

"והיה עקב תשמעון וגו' ושמר ה'.. את הברית.. וברכך" (ריש הפרשה)

ורש"י פירש שהכוונה למצוות הקלות שאדם דש בעקביו. יש והאדם מתרשל במצוות ובמעשים שנראים פעוטים כשליבו מהרהר מה כבר יכול להוסיף או לגרוע הענין הפעוט הזה? ובאמת דוקא מעשים אלו עלולים להיות מכריעים את הדין לכף זכות. משל למה הדבר דומה, אדם החפץ להגיע למקום מסויים והכסף שבידו מספיק לרכישת כרטיס רק עד התחנה שלפני מחוז חפצו – הרי לא יועילו לו כל בקשותיו ובהגיע הרכבת לתחנה שלפני הסוף יורידו אותו מהרכבת בגלל כמה פרוטות החסרות. וזהו שאמר הכתוב "והיה עקב תשמעון" – דוקא המצוות הקלות שאנחנו דשים בעקבינו חשובות מאד ורק כשנקיים אותם מובטח לנו "ושמר ה' לך הברית והחסד... וברכך והרבך".

(גו"ר איצלה פטרבורג)

"והיה עקב תשמעון וגו' ושמרתם ועשיתם וגו' ושמר ה' לך.. ואהבך וברכך"

(ריש הפרשה)

פתח הכתוב בלשון רבים "ותשמעון", "ושמרתם", "ועשיתם", ומסיים בלשון יחיד "ושמר ה' לך", "ואהבך", "וברכך", והענין בזה הוא: כי אף אם רבים עשו איזה מצוה כולם יחד כמו תפילה בציבור, לימוד תורה ברבים, עם כל זה בקבלת השכר אין כולם שווים, אלא כל אחד מקבל שכרו לפי הכנתו, כוונתו ויגיעו.

וזהו שאמר הכתוב "והיה עקב תשמעון ושמרתם ועשיתם" – אפילו שבעת השמירה והעשיה תעשו ברבים, עם כל זה בתשלום השכר "ואהבך וברכך" לכל אחד לפי הכנתו.

(כלי חמדה)

"ויענך וירעיבך ויאכלך את המן... למען הודיעך"

"כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם" (ה, א)
טועה זה החושב כי חייו של אדם תלויים רק במזונות, בלחם שהוא אוכל, כח החיים הוא כח רוחני. ונמצא כי מזון רוחני, שהוא קיום התורה ומצוות שהם מוצא פי ה' גם הם גורמים חיים לאדם. חיים בעולם הזה ובעולם הבא.
(דעת זקנים בעלי תוספות)

"כל המצוה אשר אנכי מצווך היום תשמרו לעשות למען תחיון" (ה, א)
ממבט ראשון נראה שפסוק זה מקביל לפסוק הראשון בפרשה – "והיה עקב שמעונו וכו'" ושמרתם ועשיתם אתם וכו', ואכ"י יש להבין מה מקום יש לחזור שנית על צויו זה: ויש לומר שמשה מזוהר כאן על חטא נפוץ ביותר, ובעיקר מצוי הוא דוקא אצל עובדי ה' כשאדם מקיים כמה ממצות ה' ביסודיות ובמסירות, וביחוד אם לוקח על עצמו מצוה אחת שבה נזהר יותר מכפי המצוי והרגיל – עלול הוא לבא לזלזול בשאר המצוות שכן נפשו מתמלאת מקיום חלק מהמצוות שבחר. בא משה ומזהיר "כל המצוה" – כל התורה כולה תהיה כמו מצוה אחת שחובה להזהר בה בשלמות. והוכיח משה דבריו באמרו "למען תחיון" והיינו שהרי חז"ל אמרו שרמ"ח האברים מכוונים כנגד רמ"ח מצוות עשה, ושס"ה הגידים מכוונים כנגד שס"ה מצוות לא תעשה. וכשם שלא יעלה על הדעת שכשאדם חולה באחד מאבריו יאמרו לו שיתפק בשלמותם של רמ"ח איברים וזאת בגלל שהגוף אחד, כך לא יתכן שאדם יקיים רמ"ח מצוות ויתנחם בכך, שכל התורה היא יחידה אחת, וזה שאמר משה "כל המצוה" כי "למען תחיון" והמחסיר מצוה אחת – מחסיר בחיות כל הגוף. (אור החיים)

"ויענך וירעיבך ויאכלך את המן" (ח, א)
יש להבין מה שייך להתבטאות במילה "ענוי" אצל המן שהיה טעמו כצפיחית בדבש. ויש לבאר שמכוון שהמן ניתן להם מידי יום ביומו, ולא ניתן להם מראש לתקופה ארוכה, זהו גופא עינוי שכן "אינו דומה מי שיש לו פת בסלו למי שאין לו פת בסלו". (דעת זקנים מבעלי התוס')

"ויענך וירעיבך ויאכלך את המן" (ח, א)
ובילקוט: "מכאן שמדליקין נרות שבת". ונראה לבאר הקשר: כבר עמדו המפרשים מדוע לא מפרט משה שבניו שתו "מי באר" ומנה רק את אכילת המן? ותיירצו דשתייה בכלל אכילה וא"כ בכלל "ויואכלך" מונח גם השתייה. ואינא, דאדם הראשון יש לו תירוץ על אכילת עץ הדעת דאינא במדרש מ"ד דחיה סחטה לו ענבים ושתייה היין והקב"ה ציווה לו שלא יאכל ולא שלא ישתייה. אך אם נאמר דשתייה בכלל אכילה אין לו שוב את התירוץ הזה. ואינא בגמ' טעם ששנים מדליקות נרות בשבת משום דהיא כבתה נרו של עולם לפיכך תדליק נרות שבת. ובהו יובן המדרש "ויואכלך את המן" ויקשה מדוע לא הזכיר שתית מי באר, ועל כרחך ששתייה בכלל אכילה וא"כ תו אין לאדם הראשון תירוץ על אכילתו מעץ הדעת דשפיר נחשב גם השתייה לחטא ובהו כבתה נרו של עולם וא"כ מוכח מכאן שמדליקים נרות שבת. (ילקוט האורים)

"ארץ חטה ושעורה וגפן וכו' ארץ אשר אבניה ברזל וכו' ואכלת ושבעת וברכת וכו'" (ח, ה)
סדר הפסוקים קשה שהרי ברזל ונחושת אינם מאכל וא"כ היה צריך לכתוב את הפסוק "ואכלת ושבעת" אחרי "ארץ חטה ושעורה" שמדבר על מיני מאכל. ולבאר הענין נקדים מספר נקודות: א. מהפסוק "ארץ חטה ושעורה" שמדבר על מיני מאכל. ולבאר הענין נקדים מספר נקודות: א. מהפסוק "ארץ חטה ושעורה" הגמ' דורשת

במסכת ברכות מא. את כל שעורי התורה כגון כזית, כביצה ועוד.
ב. הגמ' אומרת במסכת תמורה ט"ז שאלף שבע מאות קלן וחומרין וגזירות שוות ודקדוקי סופרים נשכחו בימי אבלו של משה והחזירים עתניאל בן קנו בפלפולו.
ג. על הפסוק "ארץ אשר אבניה ברזל" דורשת הגמ' בתענית ד' אל תקרי אבניה אלא בוניה – אלו תלמידי חכמים שעוסקים בבנינו של עולם ומחדדים זה את זה כברזל.
ד. ידועים דברי חז"ל שהקב"ה נושא פניו לישראל על שום שהם מדקדקים לברך אפי' על שיעור כזית למרות שיעקר החיוב הוא על אכילה שיש בה שביעה שנא' "ואכלת ושבעת וברכת".

על פי זה יתורץ סדר הפסוקים תחלה אומרת התורה "ארץ חטה ושעורה" שבפסוק זה מרומזים כל שעורי התורה, אולם שעורים אלו נשתכחו וממילא לא היו יודעים ישראל לברך על שיעור כזית וכביצה והיתה נמנעת מהם נשיאת פניו של הקב"ה. ועל כן נאמר "ארץ אשר אבניה ברזל" – שתלמידי חכמים המתפללים כברזל החזירו וחדשו את השיעורים שמימי משה, או אז יזכו לנשיאת פניו של הקב"ה הנלמדת מהפסוק "ואכלת ושבעת". (דעת זקנים)

"ארץ אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצב נחשת" (ח, ט)
אם תסרס מלת "אבניה" יהי בנאיה. גם ר"ת אבניה ברזל ומהרריה תחצוב - אבות גם נוטריקון "ברזל" הוא בלהה רחל זלפה לאה.

והכוונה לספר גדולת שבח הארץ, כי הנה בנאיה הבונים אותה ומקיימים בניינה הוא זכות אבות אדם ואברהם יצחק ויעקב, וזכות ד' אמהות ר"ת ברז"ל, אשר כולם נקברים במערת המכפלה אשר בארץ כנען הזו (רבינו אפרים ז"ל). (נחל קדומים – עץ הדעת טוב)

"מה ה' אלוך שואל מעמך כי אם ליראה" (י, י)
ב' הם הדברים שנוהגים האנשים בהיפוך ממה שהיו צריכים לעשות: פרנסה, ויראת שמים. פרנסה שכל כולה אך ורק בידי שמים שנאמר "השלך על ה' היבך והוא יכלכלך" – בזה האדם מייגע את עצמו, ראשו ורובו, מטכס עצות ותכסיסים שונים כיצד להיטיב פרנסתו ולהרבות הונו ורכושו. ואילו יראת שמים שכולה תלויה בידיו של האדם – מתנהג הוא כבעל בטחון ומשליך הכל על ה' ושוחט על זה בקשתו מלפני הקב"ה ואינו עושה מאומה. וזהו שאמר הכתוב: "מה ה' שואל מעמך כי אם ליראה את ה' היינו הדברים שמבקשים ממך שאתה תעשה הוא ליראה את ה'". (חידושי הר"ם)

"מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך" (י, י)
חז"ל דורשים אל תקרי מה אלא מאה, שחייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום. ונראה שיש קשר בין דרשת חז"ל לפשוטו של מקרא. שיסוד יראת שמים המוזכרת בפסוק היא שנדע שהשי"ת נמצא וקיים בכל מקום ובכל זמן, ורואה ומשגיח כלשון הרמ"א בתחילת שולחן ערוך שו"ת ה' לנגדי תמיד הוא כלל גדול במעלות הצדיקים ומי שמגיע להכרה זאת נשמר בקלות מכל חטא ועוון. כמו כן ריבוי הברכות של אדם לפני מאכלו

גם הם מזכירים לו שיש בעל לבירה ונמצאו הברכות מביאות אותו לידי יראת שמים. (מאמר מרכז)

"ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם" (יא, יא)
הנה כאן, בפרשה שניה של קריאת שמע, לא כתוב "ובכל מאדכם", ובפרשה הראשונה של קריאת שמע (פרשת "שמע" שבפר' ואתחנן) נאמר "ובכל מאדך" ונראה לומר דהנה פרוש "ובכל מאדך" הוא בכל ממונך. ולכן בפרשת "שמע" שעניינה קבלת עול מלכות שמים כתוב ובכל מאדך – בכל ממונך. אבל בפרשת "והיה אם שמע" שעניינה קבלת עול מצוות לא כתוב ובכל מאדך שכן במצוות אין חיוב להוציא כל ממונו כדאיתא "המבזבז אל יבזבז יותר מחומשו" ולכן "הידור מצוה עד שלישי" וכיו"ב.

"ולעבדו בכל לבבכם" (יא, יא)
עבודה שהיא בלב, וזוהי תפילה (רש"י, ע"פ תענית ב, א)

הקשה מהר"ל דיסקין מדוע דוקא על תפילה נתייחד שם "עבודה שבלב", הרי בכל המצוות נדרשת כוונת הלב ולא רק בתפילה. ותיירץ המהר"ל בשם אביו כי העבד ניכר בעבודתו בשני דברים א' בכך שעושה את רצון אדוניו. ב' שמחייטו תלויה באדוניו. והנה בעשיית המצוות אנו עושים רצון אבינו שבשמים, ובהו אנו ניכרים כעבדיו, אולם אין די בכך כי עדיין לא מתגלה תלות חיינו בבורא עולם, התשובה לכך היא בתפילה שאנו מבקשים את צרכנו מהקב"ה. אמנם פניית העבד לאדוניו לבקש צרכיו, על פי רוב היא עבודה שנואה עליו לנוכח קשיחותו של האדון, והלב מסרב לבקש, ורק מחמת ההכרח הוא עושה זאת. שונה הוא הקב"ה משאר אדונים בכך שהוא רוצה שפנה אליו ונבקש ממנו. ועוד הוא מבטיחנו כי בקשה מכל הלב לא תשוב ריקס במצב כזה גם הלב משתתף ברצון ובבקשה וזהו הפירוש איזוהי עבודה שבלב שגם הלב משתתף עמה, הוי אומר זו תפילה.

"ולמדתם אותם את בניכם לדבר נס בשבת בביתך ובלכתך בדרך" (יא, ט)
למדו את בניכם שיהיו הולכים בדרך התורה לא רק בשבתך בביתך – שאז הם יושבים בביתך שרוצים להפיס דעתך ומתבישים מפניך ואינם רוצים לצערך, אלא גם בלכתך בדרך – הוה משתדל ליטוע בהם תורה ומצוות עד שתהא מובטח שישארו יהודים נאמנים ויראי שמים כשלא תהיה עוד בחיים ותלך בדרך כל הארץ. (חתם סופר)

"וכתבתם על מזוזות ביתך... למען ירבו ימיכם" (יא, כ-כא)
הנה בכל הפרשה הזו, פרשת והיה אם שמעו. נאמרו הצוויים בלשון רבים "ושמתם", ו"קשרתם", "ולמדתם" (ת' עם סגול) ואילו "כתבתם" נאמר בלשון יחיד (ת' עם קמץ)? ונראה דרמזו יש בזה, דחזינן בדין "עיר הנדחת" שנענשים גם בדיני אדם. שממונם אבד, וגם בדיני שמים, שאין להם חלק לעוה"ב. אבל אם יש בעיר מזוזה אחת, אינה נעשית עיר הנדחת (סנהדרין ק"י) והמזוזה

מצילה את העיר גם מדיני אדם, שממונם פלט, וגם מדיני שמים. שיש להם חלק לעוה"ב. והיוצא מזה שהיחיד שכותב מזוזה וקובעה על מזוזת ביתו מציל רבים מדיני אדם ומדיני שמים. לכן כתוב "וכתבתם" לשון יחיד והסמיכו ל"למען ירבו ימיכם" ג"כ לשון רבים – לומר שרבים יכולים להנצל עבור זכות היחיד.

"למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם" (וי, כא)
הגמרא בברכות ח', א מביאה, שאמרו לרבי יוחנן שיש זקנים בבבל. תמה רבי יוחנן, הרי הפסוק אומר "למען ירבו ימיכם על האדמה", משמע שבחז"ל לא תזכו לאריכות ימים? אמרו לו שאנשים אלה מקדימים ומחשיכים לבתי כנסיות. אמר רבי יוחנן, אם כן זאת הסיבה שזכו לאריכות ימים. והדברים תמוהים. מדוע דוקא זכות זאת מקנה אריכות ימים, ויותר קשה כיצד התיישבה לרבי יוחנן הקושיא מהפסוק? מביא הגר"א, עפ"י הגמרא שעתידין בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל שיקבעו בארץ ישראל (מגילה כ"ט, ב). אם כן. אותם זקנים שמקדימים ומחשיכים בבתי כנסיות של בבל, הרי הם כביכול בארץ ישראל, ובזכות כך זכו לאריכות ימים.

"והיה- עקב תשמעון"

מצוות שאדם דש בעקביו – רש"י.
י"ל עפ"י מ"ד (אבות א' ד') והוי מתאבק בעפר רגליהם והוי שותה בצמא את דבריהם, בזכות שהוא מתאבק בעפר רגלי החכמים, פ"י. שהוא רץ אחריהם, בשכר זה זוכה להבין דבריהם כמי ששותה בצמא שנהנה בשתייתו, ומזה נהגו התלמידים לנוד ולנוע ממקומם אל ישיבות אחרות לשמוע כלימודים.
והיינו "והיה עקב", בזכות דישת העקב להתאבק בעפר רגלי חכמים, בזכות זה "תשמעון – ותבינו – את (כל) המשפטים האלה".

"והיה עקב תשמעון את המשפטים האלה ושמתם ועשיתם אותם" (ו, יב)

יתבאר ע"ד אומרים ז"ל (ויק"ר י"א, ז) אין "והיה" אלא שמחה, והנה אדון הנביאים בא בנועם דבריו להעיר במוסר נעים, כי אין לאדם לשמוח אלא כשישמור לעשות את כל אשר צוה ה' לעשות, אז ישמח לבו ויגל כבודו, אבל כל עוד שיחוש שחסר אחת מכל מצוות ה', בין מצוות לא תעשה בין מצוות עשה, עליו אמר שלמה (קהלת ב' ב') "ולשמחה מה זה עושה".
והוא אומר "והיה – שמחה תהיה לך – עקב תשמעון", פירוש עקב הוא סוף ותכלית, כדרך שמצינו שישתמשו חז"ל בלשון זה בלשון המשנה (סוטה מ"ט): בעקבות משחא וגו', כי בגמר זמן ביאתו יקרא עקבות. כמו כן אמר "עקב תשמעון את המשפטים.. ושמתם ועשיתם" אז הוא זמן השמחה, וכל שלא הגיע לזה אין לו מקום לשמחה, וכמאמר חסידי ישראל ("חובת הלבבות" שער הפרישות ריש פרק ד') שהפרוש אבלו בלב וצחלתו בפניו, כי אין נכון לשמוח מי שהוא עתיד לעמוד בבושה וכלימה לפני מלך הגדול, ואין צריך לומר מי שמחויב ראשו למלך, וכפי זה שיעור "עקב" הוא סוף שמיעת כל המשפטים.

(אוה"ח הק')

"וברכת"

רגילים לתרגמו לשון תהלה ושבח. אמנם לדעת רז"ל הוא לשון תוספת שפע ורבויו רצון טוב, כי אמרו (ב"מ קי"ד) הקדש צריכה ג"כ ברכה, דכתיב "ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלקיך". וכ"כ הרשב"א (בחידושו לברכות פ"ק במאמר ישמעאל בני ברכנו) וז"ל: לא יעלם ממך כי ענין כל הברכות כמו "וברכת את ה' אלקיך" והכתוב (לקמן כ"א ה') "כי בס בחר ה' אלקיך לשרתו ולברך בשמו", ואמרנו שתברך ותתרום, אל תחשוב כי הברכה ענין הודאה, אבל הברכה היא לשון תוספת ורבויו, מלשון (שמות כג, כה) "וברך את לחמך", וככה (תהלים קי"ט) "ברוך אתה ה' למדני חקיך וגו', יעו"ש, ובדברי הכותב שם באורך. וכ"כ הרא"ה כאן בסי החינוך. וכ"כ ר"י אלבו בעקרים מ"ב פכ"ו. ועראבי"ע ביתרו (שמות יח, ו) "ברוך ה' אשר הציל", ויש לבעלי אמת דרך אחרת בענין הברכות, והאריך בזה הגאון מוהר"ח מוולוז'ין בסי "נפש החיים" שער ב', ובדרך הפשט בחרנו.

(הכתב והקבלה)

"ועתה ישראל מה ה' אלקיך שאל מעמך כי אם ליראה"

אמנם הגאון רבי יצחק מוולוז'ין ז"ל (בהקדמה לספרו של אביו "נפש החיים") פ"י, שמשא רבינו הענינו מכל האדם, אף שידע גדל העמל והיגיעה הנוקק לאדם כדי להתעלות למדרגות ביראת שמים, אלא שמרוב ענותנותו חשב בלבו שאין בני ישראל מתקשים בזה כ"כ, כי בודאי גדולים וטובים הם ממנו.

ספס

הכל נתון בערבון – אבות ג' ט"ז

ואני בהיותי בוילנא אצל מורי, הוא רבינו הקדוש הגאון החסיד רבינו אליהו מוילנא זי"ע, שאלתי את פיו לאמר, איזה דרך יבוא השפע ובאיזה אופן ישפיע הצדיק מיראתו גם לבני דורו. והשיב לי, משל לכלי גדול אשר כלים קטנים סובבים אותו מכל צד, ואתה תעמוד ותשפוך אל הכלי הגדול על הפסק, בעל כרחך כאשר הכלי הגדול נתמלא על כל גדותיו, אז כל מה שתשפוך עוד יגיע אל הקטנים אשר אצלה, אבל כל עוד אשר היא בעצמה לא נתמלאה כ"ש שלא יגיע אל הסמוכים כל מאומה.

וזהו מאמרו "אין, לגבי משה מלתא זוטרתא היא", פ"י, בהיותם קרובים למשה שהיה מלא יראה על כל גדותיו עד אשר שטפה ועברה על לבב כל הסמוכים אליו, כענין מאמר (במדבר יא, יז) "ואצלת מן הרוח אשר עליך", מאמר "עליך" מורה על גודל היראה שהיא עופת על הירא. וכן מאמר (לעיל ו, ו) "והיו הדברים האלה אשר אנכי מצוך היום על לבבך", כלומר, יותר ממלואו, בדרך שביארו ז"ל במדרש (ריש ויקרא) ההבדל בין מאמר (לקמן פסוק י"ב) "אלה יעמדו לברך את העם", ובין מאמר (שם פסוק י"ג) "ואלה יעמדו על הקללה" ע"ש. וזהו משל מי שמבקשים ממנו כלי גדול ויש לו, כלומר, יוכל להשיגה ע"י אחר. (אהל עקב)

"ללכת בכל דרכי וגו"

פ"י ע"ד אומרים ז"ל (ויק"ר כ"א ה) אם עשית חבילות של עבירות עשה כנגדן חבילות של מצוות, וכתב רמב"ם בפירושו המשניות (סוף מכות) שאם אדם לא יכעיס בוראו בעבירות, הגם שלא יעשה אלא מצות אחת, יש כח

באותו מצוה לזכותו לעוה"ז ולעוה"ב ע"כ. והמשלתי דבר זה לשני עבדי מלך, אחד מימיו לא הכעיס המלך ובא לראות פני המלך בבן יונה למנחה, ואחד הכעיס המלך ובא לראות פני המלך בשור אחד, יש מקום שישמח המלך לקראת מנחת העוף, ויכעוס לקראת מנחת השור, לצד ההכעסות שקדמו ממנו.

והוא אומר כאן לבעל התשובה "ללכת בכל דרכי וגו', לעשות חבילות של מצוות.

(אוה"ח הק')

למעלה מן הטבע

מאיך, צריך לדעת שלאחר שאדם מיצה כל יכלתו והשתדל בכל האפשרויות שעמדו לרשותו לעשות רצון קונו בשלימות, והנה מגיעה שעת נסיון, והוא רואה שאין בכוחו הטבעי להתגבר על זה, יוכל להיות סמוך ובטוח שכיוון שעשה מה שבכוחו לעשות, ישלח לו הקב"ה את עזרו ממעל ויחון אותו בפקודי ישועה ורחמים.

כמו שמסביר הגר"י סלנטר זצ"ל (מובא ב"שיח יצחק"), את דברי חז"ל בפרשת יוסף ואשת פוטיפר, שהראו לו דמות דיקנו של אביו והיא הצילתו מן החטא. והיינו שלאחר שיוסף השתדל בכל כוחו לעמוד בנסיון, ועשה כל מה שהיה מוטל עליו, אזי בעת הנסיון כאשר היה זקוק לעזר שמיימי, אמר לו הקב"ה, אתה בצעת משימתך בשלימות, אני אשפיע עליך כוחות על טבעיים ואשלח לך דמות-אביך שתצילך מן החטא.

הליכות והלכות

מקצת דיני ברכת המזון

בפרשה אנטחו קוראים, ואכלת ושבעת וברכת" זו מצות ברכת המזון מן התורה. חז"ל למדו מהפסוקים שזה נאמר על אכילת לחם בלבד. (ויש סוברים שכל שבעת המינים דאוריתא).

מצוה יקרה וחשובה היא שמצותה מן התורה לברך, מה שאין כן ברוב הברכות שהם דרבנן.

חובה: מי שאוכל לפחות **כזית** לחם תוך כדי אכילת פרס (שזה יש אומרים: 4 דקות ויש אומרים 6 דקות) חייב בברכה.

אבל אם נמשכה אכילת הכזית ביותר מזמן זה-לא יברך ברכת המזון. ואם אכל עוד דברים בסעודה ואותם אכל בכדי אכילת פרס-יברך עליהם. כגון שאכל חצי כזית לחם עם סלט ובשר ודגים ואחרי זמן אכל עוד חצי כזית פת באופן שלא הצטרפו האכילות של הלחם יברך ברכה אחרונה **"נפשות"** על שאר הדברים. וביחוד יש להזהר לאכל כזית בתוך כדי אכילת פרס. ויש נכשלים בזה!

את הכזית השלם יכול לאכל בתחילה או בסוף, העיקר שיאכל כזית בזמן של אכילת פרס.

ברכת המזון פוטרת כל האוכל שאכל בסעודה וגם את המנות האחרונות והקינוח אפילו שלפעמים מברך עליהם ברכה ראשונה אעפ"י ברכה אחרונה פטור שברכת המזון פוטרת אותם.

כתב ה"בן איש חי" את ברכת המזון יש לומר בעינים סגורות (אם אומר בעל פה) כמו

Time Out for Values

E-mail info@tovnet.com

FOR THE FURTHERANCE OF JEWISH AWARENESS WORLDWIDE

16 Dolson Rd * Monsey * N.Y. * 10952 * TEL(845)352-7474 * FAX(845)352-7517

MONSEY	QUEENS	BROOKLYN	STATEN ISLAND	MIAMI	ISRAEL	ISRAEL	MEXICO
ישיבה וכולל 11 Calvert Drive משרד ראשי 16 Dolson Road T. 845-352-7474 F. 845-352-7517	בית מדרש וכולל בקר וערב 68-58 147 St. Flushing T: 718-263-6655 F: 718-268-4739	1950 E. 7 St.	בית מדרש וכולל בקר וערב 5 Oakville Street 718-761-9913	שיעורים והרצאות 305-502-3876	בית מדרש וכולל "לקח טוב" רח' שאול המלך 40 סנהדריה 02-586-7469 לאברכים תלמידי הכמים מוסלגים ירושלים	בחסות ביהכ"נ "היכל אליהו" 972-3-504-4276	כולל ישיבה ומדרשה לנשים Tecamachalco Mexico City T. 525-55589-8756 F. 525-55589-9101

המעוניינים לזכות ביום לימוד או יותר בכלל וישיבת לקח טוב

הלומדים בעמל וביגיעה ובהתמדה עצומה לרפואה, להצלחה, לפרנסה טובה, ולזרע של קיימא, לזיווג הנון, לחזרה בתשובה, לעילוי נשמה, לא לפנות בהקדם למשרד האגודה עם שמותם ושם אימם. תזכו למצוות. 845.352.7474

קיבל על עצמך לברך את הברכות בכוונה, ותרפא

אמר הרבי מביאלה זצ"ל לחולה מסוכה בביקור שערכתי אצל האדמו"ר מביאלה, סיפר לי הרבי מעשה מופלא שהיה אצל סבו, הרבי זצ"ל, בעיירה ביאלה בפולין. יום אחד, כך סיפר לי הרבי, נכנס אל סבי יהודי שחלה במחלת השחפת, שבימים ההם היתה ידועה למחלה חשוכת-מרפא, וביכה על מר-גורלו. לפתע פנה אליו הרבי מביאלה זצ"ל ואמר לו: 'האם אתה רוצה לחיות?' - והחולה הביט ברבי בעיניים פקוחות לרווחה, כאילו מבין מה השאלה. 'בודאי שאני רוצה לחיות', השיב.

יאם כן, קום על רגליך, וקבל על עצמך לברך את הברכות בכוונה לכבוד שמו יתברך. כמוכן שהיהודי קיבל על עצמו את הדבר, ואז הגיש לו הרבי יין שרף וביקש שיברך 'שהכל נהיה בדברו' בכוונה, כפי שקיבל על עצמו.

החולה לא האמין למראה עיניו, ואמר לרבי שהי"ש ידוע כאחד החומרים המזיקים ביותר במחלת השחפת, שכן במחלה זו נפגעות בעיקר הכליות, והי"ש עלול לשרוף אותו עוד יותר. ואם כן כיצד הרבי דורש ממני לשתות את המשקה הזה?!

אבל הרבי עמד על דעתו, ואמר שאם החולה יכול בברכת 'השכל נהיה בדברו', יקיים בו הקב"ה 'ישלח דברו וירפאם!' וכך הווה. למרות שאין ללמוד מכך הנהגה למעשה, למדנו מכאן כוחן של ברכות בכוונה עד היכן הוא מגיע. (עלינו לשבח עמי רפב, רפב)

העלון לעילוי נשמות

יעקב בן מלכה יגן זצוק"ל
ואשתו רחל בת שרה ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה

היה רחוק שאם יחזור יתעכל האוכל במעיו, יאכל לחם במקום השני ויברך שם. וכן יש מתירים את זה אם היה שוגג או שהיה אפילו מזיד בשעת הדחק, אז יאכל שם ויברך שם (לגבי ברכת המוציא שם כתב ה"בן איש חי" שזה ספק ועדיף למצוא אחר שיוציאו בהמוציא) לדעת "המשנה ברורה" תקנה זו טובה גם למזיד וגם לשוגג.

ולכל השיטות, בדיעבד אם ברך במקום השני אפילו בלי לאכול שם יצא! אכל והקיא חזרה את האכילה אם נסתפק אם נשאר כזית בגופו לא יברך ברכה אחרונה. וכתב ה"בן איש חי" אם יכול לצאת מאחרים טוב, ואם לאו לא יברך ורק ירהר שם ומלכות בלבו.

שעור כזית לחם פרושו 29 גרם שזה onz1 לרוב הפוסקים כונת שיעור זה בנפח ולא במשקל ומקצת מהספרדים נהגו לשער את זה במשקל.

מעשה חכמים

לכבוד יום האזכרה של הרה"ג הרב ר' יעקב ישראל קנייבסקי זצ"ל

בשנת תשכ"ז, לאחר המלחמה, כאשר התאפשר ללכת להתפלל בכותל המערבי, הציע אחד ממקורבי רבינו להסיעו לכותל המערבי, ושאר מקומות הקדושים, רבינו שקל את ההצעה וסירב לה, אותו אדם סיפר לרבנית ע"ה, והיא נכנסה לשוחח עם רבינו ולידע את טעם סירובו, ונתברר לה כי לרבינו שני מעילים אחד לחול ואחד לשבת, ובראותו את מקום המקדש וירושלים בחורבנה עליו לקרוע קריעה כדת, ואז ישאר לו רק מעיל אחד לשבת ולחול, והוי זילותא דשבת, ולכך אין באפשרותו לנסוע להתפלל בכותל המערבי, כשהוברר כי אצל בנו שליט"א נמצא מעיל ישן של אביו שאפשר לקרוע בו קריעה, הסכים רבינו לנסיעה. (תולדות יעקב)

תפילת העמידה ויכפות ידיו ימין על שמאל ויאמר בכונה.

וכתב השו"ע שצריך לאמרה ביישיבה (ואפילו אכל בעמידה) וכן אסור לברך בשעה שעוסק במלאכתו כגון מסדר השולחן וכדומה (דין זה נאמר בכל הברכות כולן. בדיעבד אם ברך בעמידה או בהליכה יצא ויש אומרים שגם ברכת מעין שלש צריכה להאמר ביישיבה. לפי מנהגי ספרד: אין עונים אמן באמצע ברכת המזון על ברכות של המזמן. ולפי דעת האשכנזים: עונים אמן על כל ברכה וברכה וראוי שהקהל ימהרו בסיום כל ברכה ויענו אמן על ברכת המזמן אבל שאר דברים כגון קדשי או קדושה לכ"ע אין עונים, רק שומע ושותק כמו בזמן תפילת לחש. (כמובן שבתוך "הרחמן" בסוף יכול לענות הכל).

נוהגים להסיר הסכין בזמן הברכה חוץ משבת ויום טוב, ולנוהגים כדעת הספרדים לפי פסקי ה"בן איש מוציאם גם כל כלי ברזל וכן מוציאם הסכינים אפילו בשבת וביום טוב. אבל האשכנזים מוציאם רק סכינים ולא כלי ברזל וכן רק בימות החול ולא בשבת. בברכת המזון מצוה שישימיע לאזניו מה שמוציא מפיו.

מצוה לברך לאחר סיום האכילה מיד, אבל אם לא עשה כן יכול לברך עד שיתעכל המזון במעיו שאינו רעב מאכילה זאת. וכתבו הפוסקים שזה לפחות 72 דקות ופחות מזה ודאי יכול לברך ויותר מזמן זה תלוי בהרגשת השובע שמרגיש, שאם עדיין מרגיש שבע מארוחה זאת-יכול לברך.

אם אכל ולא שתה והוא צמא, יש מצוה לשתות, כיון שלדעת פוסקים מי צמא ולא שתה לא חייב מהתורה בברכת המזון שעדיין נחשב שלא שבע עד שישתה. צריך לברך במקום שאכל. ואם יצא ממקומו במזיד, צריך לחזור למקומו ולברך, ואם היה שוגג נחלקו הפוסקים, ועדיף לחזור למקומו ולברך.

הילולא דצדיקא

יום שלישי	יום שני	יום ראשון	יום שבת	יום שישי	יום חמישי	יום רביעי
כג אב	כב אב	כא אב	כ אב	יט אב	יח אב	יז אב
רבי ישראל יעקב קנייבסקי הפמ"ח מ"ס ק"ה רבי דוב בעריש גובליב מח"ס יד הקפנה על הרמב"ם שקיעה 8:06	רבי אליהו ב"ר יוסף הכהן דושניצר	רבי חיים סולוביצ'יק מברסק רבי יעקב אורנשטיין בעל ישועות יעקב	רבי מרדכי אלהאייך מגדולי דיני תונגם	רבי יעקב כולי מח"ס מעם לוועז	רבי משה ברנשטיין ראש ישיבת קנייבין	רבי רפאל הושע עזריאל בן מח"ס כפי הארון שקיעה 8:13

זכות הצדיקים תגן עלינו ועל כל ישראל אמן

נא לא לעיין בגליון בעת התפילה